

14.Hafta-İktisat Okumaları

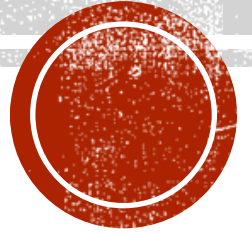
İkinci Öğretim

TÜRKİYEDE YOKSULLUK

Cengiz DOĞAN

Tolunay EKİZ

Okan ÇAVUŞOĞLU

GİRİŞ:

- 1980 lerde yaşanan finansal krizler az gelişmiş olan ülkeleri daha çok yormuştur. Bu krizlere cevap olarak istikrar ve yapısal uyum programları makroekonomiyi dengelemek için belkide önemli toplumsal sonuçlar çıkarıcak olan mali kısıtlamalar getirilmiştir.
- Liberasyon süreci çerçevesinde yeni düzenlemeler toplumun işçi ve memurlarından oluşan sabit gelirli kesimleri tarımsal küçük üreticiler ve enformel sektörde çalışanları ciddi gelir kayıplarına uğratmışlardır.
- Küreselleşme ve buna bağlı olarak gerçekleşen liberasyon sürecinin yoksulluk konusundaki kesin sonuçlarına ilişkin bir görüş birliği bulunmamaktadır.

- Bu yapılanmada kısa vadede yoksulluk oranında geçici bir artış olsada uzun vadede bu oranın azalacağı ve toplumun ortalama gelirinde bir artış gözleneceği düşünülmektedir.
- Yoksullukla mücadele açısından ‘dolaylı yaklaşım’ olarak adlandırılabilcek bu görüşe göre önemli olan temel bölüşüm ilişkilerine dokunmadan, artan ulusal gelir sonucunda her kesimin refahının arttırılmasıdır.
- Mali yardımları içeren doğrudan yaklaşım ile büyümeyi ön plana çıkaran dolaylı yaklaşım arasındaki temel farklılık birincinin daha fazla tüketim yaratırken, ikincinin daha fazla gelir yaratmasıdır.

- Türkiye’de 1960 lı yıllarda Beş Yıllık Kalkınma Planlarına hakim olan ve bölüşüm sorunlarını görmezden gelen bu yaklaşımın izlerine 2001 krizi sonrasında uygulamaya konan ve anlayış olarak hala yürürlükte olan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’nda rastlamak mümkündür
- Bu programla beraber ekonominin tekrardan hızlı büyüme sürecine gireceği düşünülmeye başlanmıştır.
- Bu dönemde iş çevreleri tarafından sıklıkla aynı gemideyiz söylemi kullanılmıştır.

TÜRKİYEDE YOKSULLUK ÇALIŞMALARI

- Yoksulluk yapısı gereğiyle bütün sosyal bilimlerin ilgi alanına girmektedir.
- Gelirin bölüşümü açısından iktisadi, yoksulların farklı bir toplumsal kategori oluşturmamasından dolayı sosyolojik, yoksul olmanın sadece nesnel kriterlere bağlı olmaması, aynı zamanda öznel algılamayla da ilintili olması nedeniyle psikolojik, yoksulluğun ancak insanların yoksulluğu olarak anlam kazanması dolayısıyla antropolojik ve yoksullar ile yoksul olmayanların kentsel mekan kullanımı farklılaştığı için kent bilimsel özellikler taşıması açısından oldukça çetrefilli bir konudur.

YOKSULLUK OLGUSUNUN BÜTÜNSEL ÖZELLİKLERİ GÖZ ÖNÜNE ALINARAK, BU KONUDAKİ ÇALIŞMALAR DIŞLAYICI OLMAYAN ,ÜÇ GRUP ALTINDA TOPLANABİLİR:

- YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ
- YOKSULLUK ÖLÇÜMÜNDE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR
- ALAN ÇALIŞMALARI

- Yoksulluğun ölçülmesi:
- Yoksulluk çizgisinin ölçülmesinde üç farklı yaklaşım vardır bunlar; Asgari gıda harcaması yaklaşımı, temel gereksinimler yaklaşımı ve gıda oranı yaklaşımıdır.
- Yoksulluk ölçümünde alternatif yaklaşımlar:
- Yoksulluğun, gelire veya tüketim harcamalarına indirgenemeyecek kadar geniş ve çok boyutlu bir kavram olduğuna ilişkin olarak gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelere ilişkin gözlemler yoksulluğun tanımlanmasında yeni arayışlara yol açmıştır.
- Bu doğrultuda atılan en kayda değer adım Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından İnsani Gelişme Endeksi'nin geliştirilmesi (İGE) olmuştur.
- Böylelikle, UNDP'nin yoksulluk yaklaşımında önemli bir yer tutan eğitim ve sağlık göstergelerinin gelir düzeyi tarafından bire bir yansıtılamayacağı göz önüne alınarak, bu üç göstergenin bir arada kullanılması sağlanmıştır.

- Alan çalışmaları:
- Yoksulluğun toplumsal etkilerini inceleyen alan çalışmaları genellikle kentsel yoksulluğun dönüşümü üzerinde odaklanmaktadır.
- Bu çalışmalara göre, 1970'lerde ivmelenen metropollere göç sürecinin kentsel dinamikleri dönüşmeye zorlamasıyla yoksulluk yapısında önemli değişiklikler oluşmuştur.
- Siyasal iktidarların desteği ile güçlenen gecekondulaşma eğilimi, beraberinde kentsel yoksulluğun kendine özgü dinamiklerini getirmiştir.
- Zaman içinde gecekondulaşma süreci de kendi hiyerarşik ilişkilerini oluşturan, önceden gelenlerin yoksulluklarını sonradan gelenlere devrettiği, nöbetleşe yoksulluk olarak adlandırılan bir özgünlük kazanmıştır .

TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE

- Türkiye'deki yoksulluk yazımında, yoksullukla mücadele yöntemlerinin, yoksulluğun tanımı ve ölçülmesi sorunlarına kıyasla daha az yer tuttuğu görülmektedir.
- Bu durum, yoksulluk sorununun çözümünü büyümeye devreden dolaylı yaklaşımın geri plandaki etkisini göstermesi açısından çarpıcıdır. Öte yandan, dolaysız yaklaşım kapsamında değerlendirilebilecek etkinlik ve önlemlerin de yoksullukla mücadele programı içinde ihmal edilemez boyutlarda yer aldıkları görülmektedir.
- Günümüzde yoksullukla mücadelenin en önemli dolaysız araçlarından olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) ise İstikrar ve Yapısal Uyum Programı'nın uygulandığı bir yıl olan 1986'da kurulmuştur.
- Fon'un temel kuruluş amacı sosyal güvenlik şemsiyesi altında olmayan, yoksul, kimsesiz, muhtaç ve düşkün vatandaşlara yönelik devletin tüm sosyal sorumluluklarını yerine getirmektir.

BÜYÜME YOKSULLUK İLİŞKİSİ: HINDISTAN-KERALA ÖRNEĞİ

- Büyümeyle yoksulluk arasındaki ilişki büyüme ile gelir dağılımı ilişkisinde içeren oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir ve Türkiye’de bu durum büyük ölçüde göz ardı edilmekte ve yoksulluk sorununun çözümü büyümeye yoğunlaşmak olduğu düşünülmektedir.
- Bu nedenle bu durumu Hindistan örneğinden yararlanarak anlatmak daha faydalı olacaktır. Simon Kuznets tarafından geliştirilen Ters-U Hipotezi’ne göre,büyüme süreci başlangıçta kaynakların düşük üretkenlikten yüksek üretkenliğe sahip sektörlerle transferi sonucunda eşitsizliğin giderek artması ancak daha yüksek kişi başına gelir düzeyine gelindiğinde ise eşitsizliğin giderek azalmasına neden olmaktadır.Aynı şekilde daha güncel çalışmalarda bunu destekler nitelikte büyüme süreci yoksulluğu azaltıcı bir rotaya girene kadar katlanılması gereken bi maliyet olarak gösterilmiştir.

- Büyüme sürecinin yoksulluk oranlarına etkisi, yoksulluk oranlarındaki değişim büyüme etkisi ve yeniden dağılım etkisi olarak iki alt kategoriye ayrıştırılarak gözlenebilmektedir. Buna göre, büyüme etkisi genel olarak ortalama gelirdeki artışın, yeniden dağılım etkisi ise gelir dağılımındaki değişikliklerin yoksulluk üzerindeki etkilerini ayrı ayrı göstermektedir.
- Dünya nüfusunun nerdeyse altı da birini barındıran Hindistan her üç vatandaşından birinin yoksulluk sınıfının altında olmasından dolayı yoksullukla mücadele açısından ilgi çekici bir ülkedir. Kendi içinde yoksullukla mücadelede her eyalette farklı yoksulluk koşullarına sahip olan Hindistan bir çok farklı mücadele yöntemiyle bu çeşitliliği sayesinde yoksullukla mücadelede büyük bir örnektir.
- 1983-84 ve 1993-94 yılları arasında yoksulluk oranının düşmesinde hem büyümenin hemde hemde yeniden dağılımın etkisi varken 1993-94 ve 1999-2000 yılları arasında yeniden dağılım etkisinin yoksulluğu azaltıcı bir etkisi olması yerine yoksulluğu arttırdığı gözlemlenmiştir.
- Yüksek büyüme hızlarının gözlemlendiği liberasyon döneminde gelir dağılımının özellikle kentsel alanlarda yoksulların aleyhine bir gelişme göstererek bozulması bu sonuçta etkili olmuştur.

- Yoksulluk ve büyüme arasındaki ilişkide büyüme dışındaki etmenlerin önemine dikkat çeken önemli bir örnek Hindistan'ın Kerala eyaletidir.
- 1960'lı yıllarda Hindistan'ın en yoksul eyaletlerinden biri olan Kerala sonraki dönemde dergilediği performansla liberasyona bağlı büyüme sürecine en olumlu yanıt veren eyaletlerden biri olmuştur.
- 1960 ve 1994 yılları arasında yılda ortalama %3 olarak gerçekleşen tarım dışı büyümeye karşısında yoksulluk oranındaki azalma %2.5 olarak gerçekleşmiş ve yoksulluğun büyüme esnekliği açısından Hindistan'ın en başarılı eyaleti olmuştur.
- Bu eyaletin yoksullukla mücadele de bu denli başarılı olmasının sebebi eyaletin yüksek insani gelişme oranlarıdır.
- 1970 li yıllarda Hindistan'a göre yoksulluk oranı daha yüksek olan bu eyalet buna rağmen 1993-94 yıllarına gelindiğinde yoksulluk oranında Hindistan ortalamasının altına inebilmiştir.
- Aynı zamanda bebek ölümü,yetersiz beslenme oranlarında çok daha düşük oranları yakalayarak bir çok gelişmiş ülkeyi gerisinde bırakmıştır.

- Ve tabii ki bu olumlu performansı yakalamalarının en önemli sebepleri eğitim öğretime, insani değerlere ve yüksek oranlı kamu harcamalarına bu denli önem vermeleridir.

SONUÇ:

- Türkiye’de yoksulluğun ulaştığı önemli boyutlara ek olarak, yoksulluğun yeterli bir kavramsal düzeyde tanımlanmaması ve yoksullukla mücadele programlarının bu tür bir tanım ekseninde oluşturulmamış olması ve dağınık görünümü de aşılması gereken temel sorunlar arasında yer almaktadır.
- Yoksulluk sorununa ilişkin olarak ön plana çıkan değişik çözüm seçenekleri, sorunun nasıl tanımlandığı ile doğrudan ilişkilidir.
- Türkiye’deki yoksullukla mücadele programları maalesef ki sunumda kısaca değinilen yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç çok ümit verici değildir.

SORULAR

- 1-)Mali yardımları içeren doğrudan yaklaşım ile büyümeyi ön plana çıkaran dolaylı yaklaşım arasındaki temel fark nedir?
- Doğrudan yaklaşımın daha fazla tüketim yaratırken dolaylı yaklaşımın daha fazla gelir yansıtması.
- 2-)2001 krizi sonrası ekonominin tekrardan hızlı büyüme sürecine gireceği düşünülen program nedir ?
- Güçlü ekonomiye geçiş programı
- 3-)aşağıdakilerden hangisi yoksulluğun ölçülmesinde ki yaklaşımlardan biridir_
- Asgari gıda hascaması yaklaşımı
- 4-)Günümüzde yoksullukla mücadelenin en önemli dolaysız araçlarından olan SYDTF istikrar ve yapısal uyum programının uygulanmaya başlandığı yıl nedir ?
- 1986
- 5-)Ters-U hipotezi kim tarafından geliştirilmiştir?
- Simon Kuznets

- 6-)Dünyada yoksullukla mücadele konusunda en ilgi çekici ülkelerden birisi hangisidir ?
- Hindistan
- 7-)Aşağıdakilerden hangisi Hindistan' ın bir zamanlar en yoksul eyaletidir ?
- Kerala.
- 8-)Hindistan'ın Kerala eyaletinin yoksullukla mücadele konusunda başarılı olma sebeplerinden en önemlileri olarak gösterilecek neden hangileridir?
- Yüksek oranlı kamu harcamaları – İnsani faaliyetler
- 9-)Liberasyon sürecinde yeni düzenlemeler hangi kesimin gelir kayıplarını etkilemiştir?
- İşçi ve memurlardan oluşan sabit gelirli kısım.
- 10-)Yoksulluğun toplumsal etkilerini inceleyen alan çalışmaları genellikle hangi konu üzerinde durmuştur ?
- Kentsel yoksulluk.

KAYNAKÇA

- Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluk düşüncesi –Harun ÖNDER ,Fikret ŞENSES

